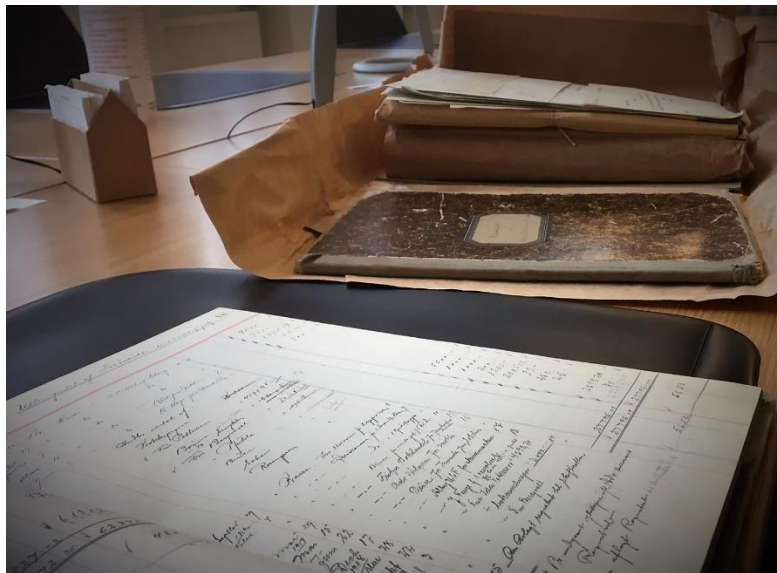

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum

Forskningsplan

«NVIM skal driva nyskapande forskning innan museet sine hovudtema, i eit nasjonalt og internasjonalt perspektiv.»

Tyssedal 2018

Innhold:

- 1. Innleiing**
- 2. Mål for forskingsplanen**
- 3. Tiltak**
- 4. Aktuelle og potensielle forskingsprosjekt**
- 5. Organisasjonen, plassering av ansvar**

1. Innleiing

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum ynskjer å styrkja forskinga i verksemda vår. Dette har grunnlag i museet sine egne museumsfaglege behov, men er òg i tråd med eksterne føringar og planverk. Kunnskapsproduksjon er ei kjerneoppgåve for musea, og forskning er synleggjort i ICOM sin museumsdefinisjon:

Eit museum er ein permanent institusjon, ikkje basert på profitt, som skal tena samfunnet og utviklinga av samfunnet og vere ope for publikum; som samlar inn, bevarer/konserverer, forskar i, formidlar og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om menneska og deira omgjevnader med studie-, utdannings- og underhaldningssiktemål.

Forsking er stadig sterkare trekt fram som ein vesentleg oppgåve for museumssektoren. I Stortingsmelding nr. 49 *Framtidas museum* står følgjande mål under kapittelet om forskning og kunnskapsutvikling: «Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.»

For NVIM sin del er tre tiltak særleg relevante å trekka fram frå *Framtidas museum*:

- *Innenfor rammen av et FOU-program for hele abm-feltet vil det for museenes del være særlig viktig å legge til rette for prosjekter som kan fremme kunnskapsbasert samlingsutvikling.*
- *Det må legges til rette for samarbeid mellom museene og forskningsmiljøer ved universitet og høgskoler.*
- *Det må legges til rette for samarbeid mellom museene og forskningsmiljøer ved universitet og høgskoler.*

Hordaland sin regionale kulturplan *Premiss: Kultur* (2015) følgjer opp staten sine ambisjonar for forskning i musea. Planen seier at musea treng å styrkja sin forskingsposisjon, og at samarbeid med høgskular og universitet såleis er viktig. *Premiss: Kultur* fører vidare forskingsmål frå den regionale museumsplanen *Musea i samfunnet* (2011). I denne står det:

Forskning og kunnskapsutvikling ved musea er eit naudsynt fagleg grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Eit delmål vil vera auka forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom musea og forskningsmiljø i kunnskapssektoren.

I Kulturdepartementet sitt tilskotsbrev til NVIM for 2018 står det at eitt av måla for løyvinga er at museet «førestår forskning og utviklar ny kunnskap.»

NVIM sin føremålsparagraf har også definert forskning som ei av hovudoppgåvene for museet:

Museet skal samla inn og dokumentera, sikra, driva forskning og formidla historie knytt til elvar og vatn, vasskraftproduksjon, elektrisitet, kraftkrevjande industri og industristaden. Det er eit overordna mål å syna mennesket i høve til heim, arbeidsplass, samfunn og natur. Museet skal vekka interesse for og samla materiale om vasskraftproduksjon og kraftkrevjande industri sine verknader på samfunnet: Teknisk, økonomisk, sosialt, politisk, kulturelt og miljømessig gjennom formidling og undervisning, mellom anna knytta til museumsanlegget i Folgefonngata.

Museet har som mål å bli eit nasjonalt senter for kunnskap og rådgjeving om norsk vasskraftshistorie og historie knytt til kraftkrevjande industri og samfunnet ikring. Museet har og som mål å bevare, forvalta og formidla kunnskap om det nasjonale kulturminnet Tyssedal Kraftanlegg (Tysso I).

Vasskrafta er ein føresetnad for industristadane Tyssedal og Odda, og kjernen i NVIM sitt arbeid. Her er røyrsgata i Tyssedal kraftverk, sett frå Lilletopp. Foto: Knut Markhus

I dokumentet *NVIM og fagmiljøa i Bergen*, peikar professor Svein Ivar Angell (Universitetet i Bergen) på at NVIM har særskilte føresetnader for å driva forskning på tema kring dei samfunnsøkonomiske sidene ved vasskraftsforvaltning og industrialisering. Denne vektlegginga tek i noko grad utgangspunkt i kompetansen museet hadde på tidspunktet dokumentet vart skriva. Kompetansen har endra seg sidan dette, og det vil vera andre tema som kan vera like naturleg å prioritera. Utgangspunktet må vera museet sine hovudtema, og ressursane som ligg i museet sine samlingar. Ikkje minst er det relevant kva eksterne fagmiljø me samarbeider med i dag, og kva fagmiljø det ligg til rette for å oppretta samarbeid med.

NVIM og fagmiljøa i Bergen argumenterer for at museet bør utvikla og institusjonalisera samarbeidet med relevante fagmiljø i Bergen, og særleg Universitetet i Bergen. Dette er naturleg og aktuelt, samstundes som vårt nære samarbeid i NVE si museumsordning kan opna dører til fagmiljø i andre delar av landet.

Samarbeid med andre er uansett ein nøkkel i museet si forskingssatsing framover, ikkje minst når det gjeld finansiering. *NVIM og fagmiljøa i Bergen* seier:

Norsk forskning er stort sett prosjektbasert og finansiert gjennom løyvingar frå staten over Noregs Forskringsråd, eller som oppdragsforskning for offentlege eller private institusjonar. Når det gjeld den NFR-finansierte forskinga, kjem denne i stand ved at institusjonane søker midlar frå NFR sine program til faste søknadsfristar, og får løyvingar på basis av prosjektplan som er utarbeidd i eiga skisse og finansieringsplan og budsjett. Konkurransen er hard, og å arbeida fram eit prosjekt som er bra nok til å nå opp, krev grundig førearbeid. Det er òg naudsynt å kunna visa til samarbeid med relevante miljø, i tillegg til at kriterium som nyskaping vert lagt stor vekt på. Etter mi vurdering vil det vera fåfengt om NVIM skal satsa på eigen hand å initiere og få finansiert forskning på denne måten. Løysinga må vera å inngå i samarbeidskonstellasjonar med andre miljø og arbeida fram sams prosjekt. Og truleg vil det vera naudsynt å arbeida fram prosjekt som har eit jamførande tilsnitt over seg, dvs. at det må vera prosjekt der forskningstema knytt til NVIM si verksemd går inn i ein større heilskap anten regionalt, nasjonalt eller internasjonalt.

Museet sine store samlingar er ei viktig kjelde i forskingssamanheng. SINDARK (foto T. Læg Reid) er eitt av fleire arkiv i museet. Som klippet frå *Hardanger folkeblad* syner, veks samlingane stadig.

■ NVIM med komplett Drivenes-samling fra 2. verdenskrig

Unikt kildemateriale

Møtelandsmann Olav Drivenes (1902-1987) sin vesle samling fra okkupationskrigen, inkludert dagbøker, er overlevert Industrihistoriemuseet.

Olav Drivenes (1902-1987) sin vesle samling fra okkupationskrigen, inkludert dagbøker, er overlevert Industrihistoriemuseet.

Første del av kildematerialet
 Olav Drivenes (1902-1987) sin vesle samling fra okkupationskrigen, inkludert dagbøker, er overlevert Industrihistoriemuseet.

For første del av kildematerialet
 Olav Drivenes (1902-1987) sin vesle samling fra okkupationskrigen, inkludert dagbøker, er overlevert Industrihistoriemuseet.

Godt systemisert
 Olav Drivenes (1902-1987) sin vesle samling fra okkupationskrigen, inkludert dagbøker, er overlevert Industrihistoriemuseet.

TYSSEBIL
 Olav Drivenes (1902-1987) sin vesle samling fra okkupationskrigen, inkludert dagbøker, er overlevert Industrihistoriemuseet.

2. Mål for forskingsplanen

Forskinga som vert utført ved eit museum er korkje prinsipielt eller kvalitativt ulik anna forskning, men det finst variantar av forskning som kan vektast ulikt frå museum til museum:

Grunnforskning. Eksperimentell eller teoretisk verksemd som primært vert utført for å skaffa ny kunnskap om det underliggende grunnlaget for fenomen og observerbare fakta, utan sikte på spesiell bruk.

Anvendt forskning. Verksemd av original karakter som vert utført for å skaffa til vegar ny kunnskap. Slik forskning er primært retta for praktiske mål og praktisk bruk.

Utviklingsarbeid. Systematisk verksemd som brukar eksisterande kunnskap frå forskning og praktisk erfaring, og som er retta mot å framstilla nye eller vesentlege betra materiale, produkt eller innretningar, eller å innføra nye eller vesentleg betra prosessar, system og tenester.

For NVIM sin del er det mest relevant å leggja vekt på anvendt forskning og utviklingsarbeid. Museet sin strategiplan har dette hovudmålet for forskning:

NVIM skal medverke til forskning på tema nedfelt i føremålsparagrafen i nasjonalt og internasjonalt perspektiv.

I forskingsplanen tek me dette eit steg vidare, med å seia at museet også skal driva eiga forskning. Dette er ein del av museet si verksemd i dag, og me ynskjer å styrkja denne verksemda. Forskingsplanen har desse måla:

Hovudmål: ***NVIM skal driva nyskapande forskning innan museet sine hovudtema, i eit nasjonalt og internasjonalt perspektiv.***

Delmål 1: Styrkja økonomien til forskning ved museet.

Delmål 2: Leggja til rette for at tilsette kan bruka arbeidstid på forskning.

Delmål 3: Rekruttera tilsette med forskingskompetanse.

Delmål 4: Gjennomføra samarbeidsprosjekt innan forskning ved samarbeid som med NVE si museumsordning, nasjonale museumsnettverk, universitet og høgskular.

Delmål 5: Leggja til rette historisk materiale for forskning.

Delmål 6: Intensivera publisering og bruk av forskingsresultat.

3. Tiltak

Hovudmålet seier at NVIM skal driva nyskapande forskning innan museet sine hovudtema, i eit nasjonalt og internasjonalt perspektiv. I noko grad gjer museet dette i dag, men utan tilsette med formell forskingskompetanse utfører me forskinga hovudsakleg ved hjelp av innleigd kompetanse og i samarbeid med andre fagmiljø.

For å oppfylle hovudmålet, set me opp tiltak ut frå delmåla.

Delmål 1: Styrkja økonomien til forskning ved museet.

Tiltak 1: Innanfor dagens driftsøkonomi setja av øyremerka midlar i budsjettet til forskning og kunnskapsproduksjon.

Tiltak 2: Styrkja driftsøkonomien slik at det vert rom for å prioritera tilsetting av forskar og auka innsatsen på forskning og kunnskapsproduksjon generelt.

Tiltak 3: Vera aktiv i å søkja prosjektmidlar til forskning.

Tiltak 4: Stimulera og oppmoda tilsette til å søkja støtte til reiser og konferansar.

Delmål 2: Leggja til rette for at tilsette kan bruka arbeidstid på forskning og kunnskapsproduksjon.

Tiltak 5: Setja av tid for dei tilsette til bruk på kunnskapsproduksjon og forskning.

Tiltak 6: Stimulera og oppmoda tilsette til å prioritera kunnskapsproduksjon og å medverka til etablering av nye forskingsprosjekt.

Tiltak 7: Plassera ansvar for forskingsarbeidet som ein del av gjennomgang og endring av organisasjonsstrukturen.

Delmål 3: Rekruttera tilsette med forskingskompetanse.

Tiltak 8: Tilsetja forskar i museet si vakante forskarstilling.

Tiltak 9: Leggja vekt på høg fagleg kompetanse ved tilsettingar.

Delmål 4: Gjennomføra samarbeidsprosjekt innan forskning, fortrinnsvis gjennom etablert samarbeid som med NVE si museumsordning, innan nasjonale museumsnettverk, universitet og høgskular.

Tiltak 10: Vera aktive i nasjonale nettverk.

Tiltak 11 : Utvikla forskingssamarbeidet i NVE si museumsordning.

Tiltak 12: Til ei kvar tid alltid ha minst eitt forskingsprosjekt gåande i samarbeid med andre.

Tiltak 13: Delta på internasjonale konferansar.

Delmål 5: Leggja til rette historisk materiale for forskning.

Tiltak 14: Laga plan for samlingsforvaltinga ved NVIM, der museet sine mål for forskning og kunnskapsproduksjon er ein premiss.

Tiltak 15: Prioritera forskning på eigne samlingar.

Tiltak 16: Leggja til rette samlingane i SINDARK og andre samlingar som grunnlag for forskning.

Tiltak 17: Prioritera digitalisering av historisk materiale slik at det vert lett tilgjengeleg for forskning.

Delmål 6: Intensivera publisering og bruk av forskingsresultat.

Tiltak 18: Publisera minst 1 vitenskapleg artikkel og 1 populærvitenskapleg artikkel årleg.

Tiltak 19: Bruka forskingsresultat i utstillingar, foredrag og andre formidlingstiltak.

4. Aktuelle og potensielle forskingsprosjekt

Aktuelle forskingsprosjekt

Den tidlege industrireisinga i Odda. NVIM samarbeider med Uni Research v/ Uni Research Rokkansenteret om prosjektet «Den tidlege industrireisinga i Odda». Hovudproblemstillinga er: I kva grad var etableringa av industriverksemda i Odda eit norsk prosjekt? Prosjektet skal vera fullført første kvartal 2018, og vert publisert som vitenskapleg artikkel i fagfelleurdert tidsskrift.

Kraftverksarkitektur, funksjon og teknologi. Eit samarbeidsprosjekt koordinert gjennom NVE si museumsordning, der samarbeidspartar er NVIM, NVE, Hordaland fylkeskommune og Telemark fylkeskommune. Forprosjekt vert gjennomført i 2018, og går ut på å utføra eit pilotstudium på utvalde anlegg i Hordaland og Telemark. Piloten skal danna grunnlag for å planlegga og gjennomføra eit hovudprosjekt.

Den nordiske velferdsmodellen. Gjennom Nasjonalt nettverk for teknologi- og industrihistorie deltek NVIM i eit nytt nettverksprosjekt. Ei arbeidsgruppe skal arbeida fram eit spissa prosjekttema innan april 2018. Søknad går til Kulturrådet juni 2018. Føresett at det kjem midlar, vil alle musea som deltar levera sin case til prosjektet, og ein reknar med ca. 3 månadsverk per museum. Resultatet skal bli fagfelleurderte artiklar om temaet gjort tilgjengeleg på Industrimuseum.no, samt i regionale historietidsskrift, og Arbeiderhistorie. Nettverket håpar på publisering/avslutting av prosjektet i 2021-22.

Nyare populærvitenskaplege artiklar/publikasjonar

Jentene på Seljestad skysstasjon. Artikkel om å lesa informasjon ut av historiske foto. Forfattar Ståle Dyrvik og Brita Jordal/NVIM. Artikkel i *Årboka Hardanger*, Hardanger Historielag 2015.

Anleggsbragd til å bli svimmel av. Forfattar Knut Markhus/NVIM. Artikkel i *Anleggsmagasinet*, 2016.

Turistvegen frå Tyssedal til Skjeggedal. Forfattar Brita Jordal/NVIM. Artikkel i *Årboka Hardanger*, Hardanger historielag, 2016.

Han sprang til skjeringa før han stupte død. Forfattar Knut Markhus/NVIM. Artikkel i *Anleggsmagasinet*, 2017.

Odda smelteverk. Tvillingfabrikkar i verdsklasse. Forfattar Mette Haraldsen m.fl./NVIM. I publikasjonen *Riksantikvaren sitt bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner*, 2017.

Tyssedal kraftverk. Katedralen i rallaren rike. Forfattar Mette Haraldsen m.fl./NVIM. I publikasjonen *Riksantikvaren sitt bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner*, 2017.

Den glitrande hundreåringen M/Y Tyssø. Forfattar Knut Markhus/NVIM. Artikkel i *Årboka Hardanger*, Hardanger historielag, 2017.

Maria Låte (1886 - 1979) - Engasjert lærar og dotter av norskdomstida. Ei kvinnestemme i industristaden Odda si pionértid. Forfattar Brita Jordal/NVIM. Artikkel i *Årboka Hardanger*, Hardanger Historielag 2017.

M/Y Tyssø. Hundre år som flytande limousin. Forfattar Knut Markhus/NVIM. Hefte utgjeve av NVIM, 2017.

I tillegg kjem ei rekkje kortare artiklar lagt ut på museet sine heimesider, og faglege rapportar i samband med museet sine dokumentasjonsprosjekt.

Potensielle forskingsprosjekt

Boliden AS si hundreårige historie. I samband med 100-årsjubileet i 2024.

Karbid på liv og død - karbidindustrien i startgropa. Om Albert Petersson, utvikling og sal av Alby-omnen, og industrielle samband i Europa i forkant av Odda.

Skeive skift. Ei undersøking av tilhøva for homofile i fabrikk-kulturen.

Grenser for solidaritet. Industrisamfunna og arbeidarkulturen har eit nært forhold til solidaritetsomgrepet. Kven er omfatta av denne solidariteten opp gjennom tidene?

Er konsesjonsinstituttet ved god helse? I kampar mellom ja og nei til kraftutbygging blir det ofte stilt spørsmål ved om konsesjonsinstituttet fungerer etter formålet. Ei notidig gransking, på ein historisk bakgrunn.

Vasskraft til hydrogen – eit grønt skifte ved turbinane. Eit prosjekt som tek utgangspunkt i TiZir AS i Tyssedal sine planar om omlegging til hydrogenkraft i produksjonen.

Subglasial krafterobring. Mauranger kraftverk under Folgefonna som innovasjonsprosjekt.

Utanlandskablar og energilova. Straumforsyning, straumprisar, og vil utanlandskablar føra til at det blir brukt mindre kolkraft og atomkraft?

5. Organisasjonen, plassering av ansvar

NVIM er per januar 2018 desse tilsette:

Administrasjon:

Direktør Knut Markhus

Avdelingsleiar administrasjon Mette Haraldsen (HMT-ansvarleg)

Bygg og anlegg:

Avdelingsleiar bygg og anlegg Svein Jåstad (brannvernleiar)

Fagarbeidar Irene Lamo (verneombod)

Fagarbeidar Magne Aasen

Fagarbeidar Jan Rune Næss

Assistent Johnny Einarsen

Fagkonsulent Terje Kollbotn

Formidling:

Informasjonsansvarleg Anne Gravdal

Besøksansvarleg Gro Tyssedalstveit Kollbotn

Dokumentasjon:

Avdelingsleiar dokumentasjon Siri Jordal

Fagkonsulent Brita Jordal

Fagkonsulent Dag Endre Opedal

Konsulent Marit Bleie Mannsåker

Assistent Frode Olsen

Fotograf Harald Hognerud

Forskingsarbeidet er forankra i leiinga med hovudansvar på direktør. Leiargruppa har jamlege møte, minimum 2 per måned. Her vert forskingsarbeidet følgt opp gjennom diskusjon, prioriteringar og vedtak om handling.

I løpet av 2018 vil det verta tatt ein gjennomgang av organisasjonsstrukturen. Inntil dette er gjort og endringar gjennomførte, er alt ansvar for forskingsarbeidet plassert hjå direktør.